

منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق امنیت و اقتدار ملی سپهر خیبری^۱

چکیده

با توجه به ناکارآمدی رویکردهای غربی موجود در برقراری امنیت نسبی برای جامعه بشری و نقش فوق‌العاده و مؤثر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان پیشواز امنیت‌بخش و اقتدارآفرین در صحنه‌های مختلف، نویسندگان بر آن شد تا منشور سپاه را در تحقق امنیت و اقتدار ملی به رشته تحریر در آورد. نوشتار حاضر که نتیجه یک طرح پژوهشی است، از حیث هدف، تحقیقی کاربردی؛ از حیث سطح تحلیل، برخوردار از ماهیتی توصیفی-استنباطی و از حیث رویکرد و طبقه‌بندی روش، متکی به روش کتابخانه‌ای است. داده‌های مورد نیاز از راه مطالعات کتابخانه‌ای و مراجعه به تارنماهای اینترنتی، با استفاده از ابزار فیش گردآوری شده است. جامعه عمل پوشیدن این منشور در ایجاد امنیت و ارتقای اقتدار، ظرفیت پنج‌گانه‌ای برای سپاه پاسداران مهیا می‌کند که در مبحث نتیجه‌گیری به آن اشاره شده است.

واژگان کلیدی

سپاه، امنیت ملی، اقتدار ملی، مرجع امنیت، تهدید

کلیات

۱. مقدمه

امنیت اولین و ضروری‌ترین نیاز انسان در زندگی فردی و اجتماعی و عامل زایش و بقاست. ایجاد و تداوم حیات نیز در گرو امنیت است. از آنجا که اولین انتظار مردم از حاکمیت تأمین همین مهم است، حاکمان برای رسیدن به امنیت در تاریخ بعضاً از آزادی‌های سیاسی، اجتماعی و بسیاری حقوق دیگر چشم‌پوشی کرده و همواره اجرای عدالت را به امید به دست آوردن امنیت به تعویق انداخته‌اند. هر نظام سیاسی مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظیفه خویش را ایجاد، حفظ و ارتقای امنیت ملی^۱ می‌داند و با هر گونه تهدید که امنیت آن را به مخاطره اندازد، مقابله می‌کند. در واقع دفع خطر و تهدیدها توسط هر نظامی امری عقلانی و بدیهی است؛ از این رو هر حکومت و دولتی برای حفظ استقلال، امنیت و تمامیت ارضی خود نیاز به نیروی مسلح قوی، مقتدر و سازمان‌یافته دارد و چنانچه نظام‌ها قادر به تحقق این مهم نباشند، تحقق اهداف دیگر نیز برایشان میسر نمی‌شود. بنابراین بررسی مقوله امنیت، تأمین، حفظ و ارتقای آن سرلوحه اهداف هر نظام قرار دارد.

از آنجا که امنیت مطلق را تنها دین اسلام برای انسان‌ها محقق می‌کند و وظیفه تأمین، حفظ و ارتقای چنین امنیت مطلق بر عهده نیروی مسلح مکتبی است، توجه ویژه به نیروهای مسلح، به خصوص نهاد مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برای مقابله با انواع مختلف تهدیدها امری اجتناب‌ناپذیر است. نکته درخور تأمل این است که تأمین امنیت و اقتدار صرفاً برای رضای خداوند متعال و پیاده کردن احکام اسلام است که نتیجه آن اثربخشی برای حکومت اسلامی است؛ همان‌گونه که امیرالمؤمنین (ع) می‌فرمایند: «خدایا، تو می‌دانی آنچه از ما رفت به منظور رغبت در قدرت و نه رسیدن به چیزی از بهره‌های دنیا بود؛ بلکه مقصود ما آن است که نشانه‌های دین تو را به جامعه برگردانیم و اصلاح را در شهرهای تو آشکار کنیم تا بنده‌های ستم‌دیده‌ات را امنیت فراهم آید و حدود اجرانشده‌ات به اجرا در آید» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۱۳).

۲. بیان مسئله

حقیقت وجودی نیروهای مسلح به عنوان اولین و اساسی‌ترین عامل ایجاد و بسط امنیت و اقتدار ملی تجلی یافته است و در این میان نهاد مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مثابه پرچم‌دار این نیروها، وظیفه حراست و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی را بر عهده دارد. نگاهی گذرا به توانمندی‌های متعدد سپاه پاسداران در زمینه‌های مختلف اعم از حضور مستمر در صحنه‌های امنیت داخلی و خارجی و تلاش مستمر برای ارتقای اقتدار شاهد این مدعاست. این مقاله به تبیین و توصیف منشوری برای سازمان سپاه با هدف حفظ و ارتقای امنیت و اقتدار ملی می‌پردازد. در نوشتار حاضر با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی سعی شده است این منشور با تمسک به معیارهای مد نظر حضرت امیرالمؤمنین (ع) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله) در خصوص این موضوع مهم بررسی شود.

۳. اهمیت و ضرورت تحقیق

الف) اهمیت تحقیق

۱. تأکید قرآن کریم: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِّنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»؛ خداوند به کسانی که شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین [جانشین خود] قرار دهد؛ همان‌گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند جانشین قرار داد و آن دینی که برایشان پسندیده است به سودشان مستقر کند و بیم‌شان را به ایمنی مبدل گرداند. تا مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند» (نور/۵۵).

۲. سفارش حضرت علی(ع): «... امنیت از آن کسی است که در پناه خداوند باشد و ترس و بیم از آن کسی است که خداوند را دشمن بدارد...» (دستی، ۱۳۸۲: خطبه ۲۳۵).

۳. جایگاه اقتدار ملی در کلام رهبر معظم انقلاب: «... ما نیاز داریم به اینکه پیشرفت کنیم؛ ما احتیاج داریم. می‌بینیم که منش مستقل سیاسی و اجتماعی و فکری ملت ایران و جمهوری اسلامی موجب می‌شود که قدرتمندان دنیا، صاحبان قدرت‌های زورگو با ما دشمنی کنند. این دشمنی در خیلی از جاها دارد خودش را

بُروز می‌دهد. خب، وقتی که این همه دشمنی با ما می‌شود، باید خودمان را تقویت کنیم و خودمان را به اقتدار لازم برسانیم...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۱۱/۱۱).

۴. نظر حضرت امام (رضوان الله علیه): «... اسلام برای همه است و ما همه در تحت لوای اسلام ان شاء الله امیدوارم با رفاه و امنیت زندگی کنیم...» (صحیفه نور، ج ۹: ۴۳۹).

۵. تأکید امام خامنه‌ای (مدظله العالی): «... اگر امنیت نباشد، دانشگاه نیست، تحقیق نیست، پژوهش نیست، نخبه‌سازی نیست. آنجا که امنیت نیست، در واقع هیچ چیز نیست؛ آنجا زندگی انسان‌ها هم در خطر تهدید لحظه‌ای و دائمی است...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۷/۲۲).

۶. تذکر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به فرماندهان نیروهای مسلح: «این همیشه باید آویزه گوش مسئولان نیروهای مسلح باشد: حفظ امنیت کشور، حفظ امنیت مرزها، حفظ امنیت عمومی زندگی مردم، چیزهایی است که به عهده مسئولانی است که در این زمینه فعال‌اند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۱/۳۰).

۷. تأکید اصل یکصد و هفتاد و ششم قانون اساسی مبنی بر عضویت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان یکی از اعضای شورای عالی امنیت ملی، به عنوان یکی از راهکارهای استقرار امنیت ملی.

ب) ضرورت تحقیق

- ناکارآمدی رویکردهای عقلانیت‌گرایی^۱، انتقادی^۲، سازنده‌گرایی^۳، مکتب کپنهاگ^۴، جهان‌سومی و نابرابری^۵ در برقراری امنیت نسبی برای جامعه بشری؛
- منطبق نبودن راهبردهای امنیتی مکاتب موجود با ارزش‌های حاکم بر جمهوری اسلامی و اهداف متعالی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برای تأمین امنیت و ایجاد اقتدار؛
- تبیین منشور مورد نیاز سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برای ایفای نقش خود در تحقق امنیت و اقتدار ملی.

1 3 . Rationalism

2 . Critical

3 . Constructivism

4 . Copenhagen School

5 . Inequality

۴. کاربرد نتایج تحقیق

- تبیین وظیفه ذاتی سپاه در حرکت پیش‌رونده و پیش‌برنده خود برای حفظ و ارتقای سطح امنیت و اقتدار ملی؛
- زمینه‌سازی برای توسعه فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه؛
- قابلیت استفاده از منشور امنیت و اقتدار ملی در تمامی رده‌های نیروهای مسلح به ویژه نهاد مقدس سپاه؛
- تکمیل نظرهای ارائه‌شده در گذشته درباره موضوع مذکور؛
- غنی‌سازی منابع و محتوای آموزشی.

۵. سؤال‌های تحقیق

- منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق امنیت ملی دربرگیرنده چه مؤلفه‌هایی است؟
- منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق اقتدار ملی دربرگیرنده چه مؤلفه‌هایی است؟

۶. نوع و روش تحقیق

تحقیقات علمی بر مبنای هدف، ماهیت و روش تقسیم‌بندی می‌شوند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱: ۵۸).

الف) نوع تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ طرح تحقیق، آینده‌نگرانه است. چون پژوهشگر قصد دارد پاسخی برای چالش اساسی مطرح‌شده در بیان مسئله بیابد، این تحقیق در زمره تحقیقات نتیجه‌گرا دسته‌بندی می‌شود. نظر به اینکه پژوهش با بهره‌گیری از ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی تدوین می‌شود، رسالت و اصول را تبیین می‌کند. همچنین از آنجا که نتایج حاصل از پژوهش در سطوح مختلف مدیریتی قابل بهره‌برداری است، در زمره تحقیقات توسعه‌ای- کاربردی محسوب می‌شود.

ب) روش تحقیق

این پژوهش از حیث هدف، تحقیقی کاربردی، از حیث سطح تحلیل، تحقیقی توصیفی- استنباطی و از حیث طبقه‌بندی و روش متکی به روش کتابخانه‌ای با استفاده از ابزار فیش‌برداری و مراجعه به تارنماهای اینترنتی است.

۶. پیشینه تحقق

با توجه به گستردگی موضوع تحقیق و تعدد صاحب‌نظران در این زمینه، زحمات فراوانی برای تهیه و تألیف آثار مختلف کشیده شده است؛ اما طی مطالعات اکتشافی مشخص شد تا کنون موضوعی با عنوان منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق امنیت و اقتدار ملی به عنوان یک کار پژوهشی صورت نگرفته است؛ از این رو این اثر یک فعالیت پژوهشی بدیع است. برخی از پژوهش‌های انجام‌گرفته عبارت‌اند از:

- «مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی (رضوان الله علیه)» مقاله‌ای است به قلم فرزاد پورسعید که در شماره سوم فصلنامه مطالعات راهبردی به چاپ رسیده است. در این اثر مرجع امنیت در کنش گفتاری رهبر کبیر انقلاب «دولت اسلامی» است که اجزای آن به ترتیب «اسلام مکتبی»، «ولایت قفیه» و «مردم» هستند.

- در مقاله‌ای با عنوان «الزامات گذار به امنیت ملی پایدار» علی آدمی و همکاران معتقدند در مواجهه با دشواری‌های نوپدید امنیتی، برآیند درک سیمای نوین امنیت نیاز به کاربست‌های جدید دارد که در نظریات تقلیل‌گرایانه پیشین کمتر بدان اشاره شده است. نویسندگان در پایان رویکرد ایرانی- اسلامی و نظریه‌های امنیت پایدار را در منظری تطبیقی تحلیل کرده‌اند. این اثر در دوفصلنامه علمی- پژوهشی دانش سیاسی، سال هفتم، شماره دوم منتشر شده است.

- مقاله‌ای با عنوان «مؤلفه‌های نظری اقتدار ملی در سیاست خارجی اسلامی، با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی (رضوان الله)» به قلم حسین خانی در شماره سیزدهم فصلنامه مطالعات راهبردی منتشر شده است.

- مقاله «امنیت پایدار در نظام سیاسی اسلام از منظر نهج‌البلاغه» به قلم اسماعیل خان احمدی اثر امنیت پایدار را متأثر از نقش ابعاد امنیت در عرصه‌های مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... پیچیدگی شرایط، فراوانی متغیرها، تنوع تهدیدها، وجود چالش‌های فرامنطقه‌ای، منطقه‌ای و داخلی، و تعدد بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای می‌داند. مقاله یادشده در اولین همایش امنیت پایدار که دانشگاه جامع امام حسین(ع) برگزار کرد، به چاپ چکیده مفتخر شد.

- مقاله‌ای با عنوان «راهبرد سپاه پاسداران آینده در دشمن‌شناسی و فروپاشی هیمنه پوшالی تمدن غرب از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)» به قلم سپهر خبیری به راهبردهای مناسب می‌پردازد. این مقاله در طراز سپاه پاسداران انقلاب اسلامی آینده از نظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) احصا شده است.

- «نقش سپاه در امنیت ملی» نوشته سردار سرتیپ پاسدار دکتر حسین سلامی، جانشین محترم فرمانده کل سپاه است که در فصلنامه بررسی‌های نظامی، شماره ۲۴ منتشر شده است. این مقاله جایگاه و نقش سپاه پاسداران را در امنیت ملی بررسی کرده است.

چارچوب نظری

۱. امنیت^۱

مفهوم امنیت طیفی وسیع از عوامل سیاسی، اجتماعی، نظامی، اقتصادی و فنی را شامل می‌شود (گرچ میلز، ۱۳۸۸). صحبت از امنیت مستلزم بررسی مفاهیم کلیدی مرتبطی همچون تهدید و فرصت است. تعاریف مندرج در فرهنگ لغت درباره مفهوم امنیت بر احساس آزادی از ترس یا احساس امنیتی که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارد (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴). ایمن شدن، در امان بودن و بی‌بیمی (فرهنگ معین، ۱۳۶۳: ۳۲۵)؛ ایمنی، آرامش و آسودگی (فرهنگ عمید، ۱۳۸۲: ۲۳۳)؛ اعتماد، آرامش روحی - روانی، تفکری که بر اساس آن خطر، ترس و وحشت و خسران بی‌معنا می‌شود؛ فقدان مخاطرات (نوروزی خیابانی، ۱۳۷۴: ۱۰۹) از تعاریف دیگر امنیت در لغت‌نامه‌هاست.

بوزان امنیت را این‌گونه تعریف می‌کند: «محافظت در مقابل خطر، احساس ایمنی و رهایی از تردید (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲). امنیت از یک سو اطمینان، آرامش فکری و روحی و از سوی دیگر فقدان خوف، دلهره و نگرانی است» (دری نجف‌آبادی، بی‌تا: ۴). امنیت در تعریف سلبی، فراغت از تهدید و در تعریف ایجابی، احساس ایمنی در عمل به ارزش‌های مورد علاقه است. امنیت از مفاهیمی است که پس از پیدایش دولت‌ها رایج شده است. این مفهوم در اصطلاح سیاسی و حقوقی به صورت امنیت فردی، امنیت اجتماعی، امنیت ملی و امنیت بین‌المللی به کار برده می‌شود (آشوری، ۱۳۸۵: ۳۸). ادید ولفرز امنیت را در معنای عینی فقدان تهدید در برابر ارزش‌های کسب‌شده و در معنای ذهنی فقدان ترس و وحشت از به خطر انداختن ارزش‌های حیاتی تعریف می‌کند (Wolfers, 1962: 67-70). امنیت با تعریف مفهوم مخالف یعنی ناامنی و بیان شاخص‌های وضعیت فقدان نیز به ذهن نزدیک است (حق‌پناه، ۱۳۷۷: ۱۴۴).

امنیت جوامع بشری بر حسب نوع تهدید به چند بعد تقسیم می‌شود (بوزان، ۱۳۷۸).

جدول ۱- ابعاد تهدیدهای امنیتی از دیدگاه باری بوزان

تهدید	تشریح
سیاسی	این تهدید در سطح داخلی به مسائلی چون فقدان دموکراسی و بی‌ثباتی حکومت‌ها مربوط است.
نظامی	شامل مداخلات نظامی و اقدامات تجاوزکارانه که امروز تکثیر سلاح‌های کشتار جمعی به آن افزوده شده است.
اقتصادی	ماندل امنیت اقتصادی را چنین تعریف می‌کند: «میزان حفظ و ارتقای شیوه‌های زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی». فقر و توسعه‌نیافتگی مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی هستند که ممکن است ناشی از سوءمدیریت نظام سیاسی داخلی یا از تخصیص ناعادلانه باشند.
اجتماعی	تهدیدهای اجتماعی و فرهنگی عمده‌تر ریشه در تهدیدهای اقتصادی دارد و از طرف دیگر با تهدیدهای سیاسی مرتبط است. مسائلی مانند مهاجرت‌های بی‌رویه غیرقانونی، بی‌سوادی، مواد مخدر، جرم و جنایت، بزهکاری و فساد چالش‌هایی هستند که پتانسیل قوی برای رشد نا امنی دارند.

۲. اقتدار^۱

واژه اقتدار از ریشه قدر به معنی طاقت، نیرو، قضا و قدر الهی و ... است. بیرستد می‌گوید: «اقتدار توانایی نیست، بلکه یک رابطه است؛ نه ذاتی است و نه جنبه اعمال تفوق دارد». اقتدار قدرت مشروع قانونی و مقبول است (بشیریه، ۱۳۸۲: ۴۰). اقتدار از اصول ثابت جامعه اسلامی است و جامعه مسلمانان ضعیف را نمی‌توان جامعه‌ای اسلامی نامید. هرچند عوامل اقتدار تنها به قدرت نظامی خلاصه نشده‌اند، اما وحدت ملی توان اقتصادی و برخورداری از ایدئولوژی اغنایی از عوامل لازم هستند. اگر کشوری بر مبنای عزت و استقلال و بسط عدالت جهت‌گیری خود را مشخص کند، دستیابی به صلح پایدار در پناه نیروهای مسلح قدرتمند و مجهز به فناوری بالای نظامی ممکن است؛ همان‌گونه که خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ». «و برای [آمدادی مقابله با] دشمنان، هرچه می‌توانید از نیرو و از اسبان سواری فراهم کنید تا دشمن خدا و دشمن خودتان و نیز [دشمنانی] غیر از اینان را که شما آنان را نمی‌شناسید، ولی خداوند آنها را می‌شناسد، به وسیله آن بترسانید و در راه خدا [و تقویت بنیه دفاعی اسلام] هرچه انفاق کنید، پاداش کامل آن به شما می‌رسد و به شما ستم نخواهد شد» (انفال/۶۰).

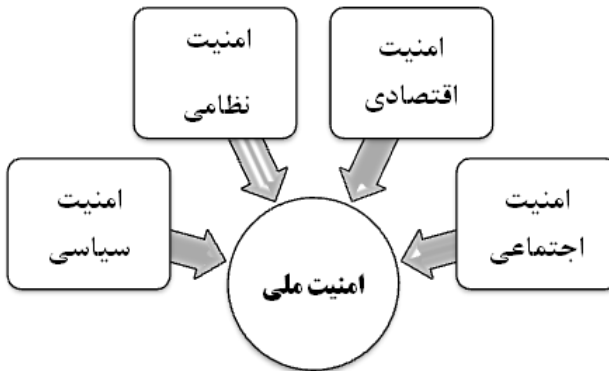
۳. امنیت ملی^۱

امنیت ملی به حالتی اطلاق می‌شود که هر ملت فارغ از تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی و خاک خود به سر می‌برد (فرهنگ و امنیت ملی، ۱۳۸۶). فقدان تهدید نسبت به ارزش‌ها حاصل می‌شود و به طور ذهنی، فقدان ترس از حمله به این‌گونه ارزش‌ها امنیت ملی نام دارد (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴). واژه امنیت ملی پس از جنگ جهانی دوم در ادبیات سیاسی رایج شد. آمریکایی‌ها با تشکیل شورای امنیت ملی^۲ در سال ۱۹۴۷ به طور رسمی از این واژه به عنوان ابزاری برای تعیین سیاست‌گذاری‌های خود استفاده کردند و کم‌کم سایر کشورها نیز با هدف ایجاد تمرکز مناسب بین دستگاه‌های اجرایی خود آن را به کار بردند (مک لارن، ۱۳۷۸: ۲۴۷). امنیت ملی به معنی دستیابی به شرایطی است که به هر کشوری امکان می‌دهد از تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی و تأمین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه فارغ از مداخله بیگانه گام بردارد (روشندل، ۱۳۷۷: ۱۳). امنیت ملی حالتی است که ملتی فارغ از تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی یا خاک خود بر سر برد (دانشنامه سیاسی، ۱۳۸۷: ۳۸). بسیاری از پژوهشگران امنیت ملی را توانایی یک کشور در حفظ ارزش‌ها در برابر تهدیدهای خارجی می‌دانند (گالینز، ۱۳۷: ۴۷۵). والتر لیپمن می‌گوید: یک ملت وقتی امنیت دارد که در صورت اجتناب از جنگ بتواند ارزش‌های اساسی خود را حفظ کند و در صورت اقدام به جنگ بتواند آن را پیش ببرد (محمدی، ۱۳۸۱: ۵). امنیت ملی به عنوان احساس اطمینان یک ملت از توان رفع نیازها و تحقق خواسته‌هایشان و امکان کنترل بحران‌ها و تهدیدهای پیش رو است که در درازمدت می‌تواند جنبه‌ای سلبی داشته باشد و آن امکان توان دفع خطرها و تهدیدهاست یا جنبه ایجابی که همان تحقق خواسته‌هاست (حشمت‌زاده، ۱۳۸۰: ۳۹). در این نوع تعریف‌ها بر جنبه نظامی امنیت تأکید شده است. تعریف‌های کلاسیک امنیت ملی، تقریباً همه بر بعد نظامی امنیت تأکید داشته‌اند (فراهانی، ۱۳۷۴: ۳). در واقع امنیت ملی عبارت است از توانایی کشور در دفع تهدیدهای خارجی علیه حیات سیاسی یا منافع ملی خود. دغدغه‌های امنیت ملی در کشورهای در حال توسعه به تناسب موقعیت ژئوپلیتیکی و ویژگی‌های

1 . National Authority

2 . National Security Council

مدل مفهومی ۱- مدل مفهومی امنیت ملی

۴. منافع ملی^۱

عبارت است از «ارزش‌های مادی و معنوی که افراد یک ملت نسبت به آنها احساس تعلق، وابستگی و مالکیت کرده و برای حفاظت از آنها و جلوگیری از تصرف آنها به دست سایرین از خود حساسیت نشان داده و حاضر به پرداخت هزینه باشند» (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۳۰۵).

۵. منافع امنیت ملی^۲

منافع امنیت ملی در هر کشوری مترادف با منافع ملی اولیه آن است و به ارزش‌هایی گفته می‌شود که حیاتی است و تأمین شدن این قبیل منافع ضامن بقا و ادامه حیات مادی و معنوی ملی در ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی و فرهنگی است» (سبحانی فر، ۱۳۸۳: ۹).

1 . National Interest

2 . National Policy Interests

۶. اهداف امنیت ملی^۱

به آن دسته از منافع امنیت ملی که دولت درصدد تأمین آنهاست اهداف امنیت ملی گفته می‌شود (سبحانی فر، ۱۳۸۳: ۹).

۷. اقتدار ملی^۲

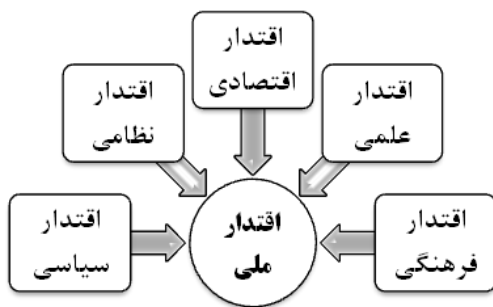
به مشروعیت که از ناحیه یک حکومت در کشور برای تأمین و تحقق اهداف و منافع ملی آن کشور اعمال می‌شود، اقتدار ملی گفته می‌شود (عقیدتی- سیاسی ناجا، ۱۳۸۲: ۱۹). اقتدار ملی برآیند ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی همراه با حفظ شرافت‌های انسانی است که می‌تواند باعث اعتلا و سربلندی آن جامعه در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی شود و امکان توطئه، تطمیع و تجاوز را از بیگانه بگیرد (عقیدتی- سیاسی ناجا، ۱۳۸۲: ۱۹). اقتدار ملی مقوله‌ای است که به یک ملت اجازه می‌دهد با اتکا به توان داخلی در همه زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی، فنی، اقتصادی، نظامی و ... روی پای خود بایستد و با قدرت، جسارت و شجاعت همراه با درایت در برابر زورگویان جهانی از حقوق حقه خود دفاع کند (امید انقلاب، ۱۳۸۷: ۳۹۷). شهید مطهری این مهم را چنین بیان می‌کند: «در اسلام یک اصل اجتماعی هست به این صورت: «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه» (انفال/۶۱)؛ یعنی ای مسلمانان، تا آخرین حد امکان در برابر دشمن نیرو تهیه کنید. از طرف دیگر در سنت پیغمبر یک سلسله دستورها رسیده است که در فقه به نام «سبق و رمایه» معروف است. دستور رسیده است که خود و فرزندان تا حد مهارت کامل، فنون اسب‌سواری و تیراندازی را یاد بگیرید. اسب‌دوانی و تیراندازی جزء فنون نظامی آن عصر بوده است. بسیار واضح است که ریشه و اصل قانون «سبق و رمایه»، اصل «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه» است؛ یعنی تیر و شمشیر و نیزه و کمان و قاطر و اسب از نظر اسلام اصالت ندارد؛ آنچه اصالت دارد نیرومند بودن است. آنچه اصالت دارد این است که مسلمانان در هر عصر و زمانی باید تا آخرین حد امکان از لحاظ قوای نظامی و دفاعی در برابر دشمن نیرومند باشند. لزوم مهارت در تیراندازی و اسب‌دوانی جامعه‌ای است که به تن لزوم نیرومندی پوشانده شده است و به عبارت دیگر شکل اجرایی آن است. لزوم نیرومندی در مقابل دشمن قانون ثابتی است که از احتیاج ثابت و دائمی سرچشمه گرفته است» (مجموعه آثار استاد مطهری، ج ۱۹: ۱۱۹).

- 1 . National Interest Goals
- 2 . Security

ولی امر مسلمین جهان در دیدار با قشرهای مردم عوامل اقتدار ملی را این طور تبیین می‌فرمایند: «سه عامل اساسی اقتدار ملی اینهاست: اقتصاد قوی و مقاوم، علم پیشرفته و روزافزون و حفظ روحیه انقلابی‌گری در همه به خصوص در جوان‌ها. اینهاست که می‌تواند کشور را حفظ کند. آن وقت دشمن مأیوس خواهد شد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۴/۰۶/۱۸).

با توجه به موارد یادشده می‌توان مؤلفه‌های اقتدار ملی را این گونه برشمرد: الف) اقتدار سیاسی؛ ب) اقتدار نظامی؛ ج) اقتدار اقتصادی؛ د) اقتدار علمی؛ ه) اقتدار فرهنگی. در این مقاله در پاسخ به سؤال دوم، به بررسی نقش سپاه پاسداران در ایجاد این مؤلفه‌ها می‌پردازیم.

مدل مفهومی ۲- مدل مفهومی اقتدار ملی

۸. منشور^۱

منشور در لغت به معنای بخش‌نامه و تألیف است (انزویبی نژاد، ۱۳۷۲: ۱۶۷۵). در جای دیگر چنین تعریف شده است: «فرمان سر باز و بی‌مهر و نشان که از جانب پادشاه (ولی) صادر و در ملامت برای مردمان خوانده می‌شود» (مصاحب، ۱۳۸۰: ۲۸۶۶). در جای دیگر آن را فرمان و دستور معنی کرده‌اند.

نظر به اینکه انقلاب اسلامی تداوم حکومت انبیای الهی است و در راستای تحقق اهداف متعالی جهان اسلام شکل گرفته و در فرایند تحقق اهداف خود با تهدیدهای مختلفی مواجه است، نیازمند سپاه پاسداران قدرتمند برای مواجهه با این تهدید و نقش‌آفرینی در تحقق امنیت آن است و از آنجا که این سپاه قدرتمند به چارچوبی برای حرکت پیش‌رونده و پیش‌برنده خود نیاز دارد، محقق بر آن شد تا «منشور سپاه

پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق امنیت و اقتدار ملی» را با تکیه بر معیار مد نظر حضرت امیرالمؤمنین علی(ع) و رهنمودهای تعالی بخش مقام معظم فرمانده کل قوا، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله) به رشته تحریر در آورد. در راستای تعیین، توصیف و تبیین منشور سپاه در تحقق امنیت و اقتدار ملی دو سؤال طرح شد که به شرح زیر به آنها پاسخ داده می‌شود.

سؤال یکم: منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق امنیت ملی دربرگیرنده چه مؤلفه‌هایی است؟

مدل مفهومی ۳- مدل مفهومی منشور سپاه برای تحقق امنیت ملی

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله) در بیانات خود در صبحگاه مشترک نیروهای نظامی و انتظامی استان کرمان می‌فرمایند: «آنچه برای نیروهای مسلح- چه سپاه و چه ارتش و چه نیروهای انتظامی- مهم است، این احساس است که آنها مدافعان امنیت ملی این کشورند. در عرصه‌های گوناگون، این امنیت با وظایف مختلف، میان سازمان‌های گوناگون تقسیم شده است. امنیت، بسیار مقوله مهمی است و بدون امنیت، یک کشور در همه عرصه‌ها و صحنه‌های فعالیت و تلاش دچار مشکل است. در مقوله علم، در مقوله پیشرفت‌های اقتصادی، در مقوله مسائل معیشتی و شهروندی، در مقوله سازندگی کشور، در همه مقولاتی که می‌تواند افتخارات بزرگ ملی را برای یک کشور به ارمغان بیاورد، پیش‌نیاز اصلی و اساسی عبارت است از امنیت. این امنیت را نیروهای مسلح تأمین می‌کنند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۴/۰۲/۱۵).

۱. مؤلفه یکم: ضرورت دشمن شناسی

نظر به اینکه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی باید با دفع تهدیدها و استفاده از فرصت‌ها، نقش‌های مهم و اساسی خود را در ایجاد امنیت ملی ایفا کند، اصلی‌ترین مؤلفه منشور سپاه در تحقق امنیت ملی، دشمن شناسی است و مادامی که این مؤلفه مهم برای سپاه پاسداران تبیین نشود، نمی‌تواند نقش خود را صحیح ایفا کند. فرمانده معظم کل قوا می‌فرمایند: «امروز دشمن ملت ایران در درجه اول، آمریکا و صهیونیست‌ها هستند؛ البته انگلیس هم آتش‌بیار معرکه است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۵/۰۱/۰۶). «مهم‌تر از شناختن دشمن، شناختن دشمنی و روش دشمنی کردن اوست» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۱/۰۹/۰۱). «دشمن را بشناسید و بفهمید دشمن، امروز چه کار می‌کند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۲/۰۸/۳۰). «شناخت دشمن محصول همه آن شناخت‌ها و متمم و مکمل آنهاست. بدون آن، دل و ذهن مسلمان، مخزنی بی‌حصار است که از دستبرد راهزن و خائن و غارتگر مصون نیست» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۷/۰۱/۱۲). «بنده به ملت ایران مکرر عرض کرده‌ام که مهم‌تر از شناختن دشمن، شناخت دشمنی و روش دشمنی کردن اوست. اگر انسان بداند دشمن از چه راهی وارد می‌شود، حواس خود را جمع خواهد کرد. همه، دشمن را می‌شناسند. امروز دشمن ملت ایران و دشمن استقلال و آزادی او، دولت استکباری و متکبر آمریکاست. ... ما این دشمن را می‌شناسیم، اما روش دشمنی را هم باید شناخت. امروز روش دشمنی، ایجاد اختلاف و نفرت و کینه میان آحاد مردم است؛ ایجاد دلسردی نسبت به آرمان‌های اسلامی است، منحرف کردن شعارهای مردم و طرح شعارهایی است که با حرکت عظیم مردم هیچ همخوانی ندارد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۱/۰۹/۰۱). «امروز دشمن اساسی دنیای اسلام، استکبار جهانی است که در رأسش هم آمریکاست» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۲/۰۲/۲۹). «لذا بُعد دیگر از پاسداشت انقلاب و پاسداری از انقلاب، شناخت دشمن است؛ دشمن را باید بشناسیم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۱/۰۱/۲۹).

۲. مؤلفه دوم: ضرورت توجه کامل به دشمن و برخورد قاطع با او

در ادامه مؤلفه اول، مؤلفه دوم را این گونه بیان می‌کنیم: امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه فرمودند: «و من نام لم ینم عنه»: «اگر شما در سنگر خوابت ببرد، معنایش این نیست که دشمن تو هم در سنگر خوابش برده. ممکن است او بیدار باشد و از خواب و غفلت

تو استفاده کند» (نهج البلاغه، نامه ۶۲). ولی امر مسلمین جهان غفلت از دشمن را گناه می‌دانند و می‌فرمایند: «هر چه از دشمن و توطئه‌های دشمن غفلت کرده‌ایم، بایستی از آن استغفار و توبه کنیم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۴/۰۸/۰۸). مقام معظم فرمانده کل قوا در این خصوص می‌فرمایند: «هنگامی که دشمن حمله می‌کند، ابتکار دست اوست. شما باید کاملاً حواستان جمع باشد و مثل جبهه جنگ آمادگی خود را حفظ کنید؛ چون ما نمی‌دانیم که دشمن از کجا حمله خواهد کرد... به هر حال باید بیدار باشیم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۴/۱۸). «هنوز دشمن‌های ما چشم می‌گردانند تا نقاط ضعف را پیدا کنند و فشار خود را وارد آورند. اگر مردم و قشرهای مختلف و مسئولان در هر رده‌ای به دشمن نقطه ضعف نشان دهند، دشمن رحم نخواهد کرد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۴/۰۴). «ما باید فرض کنیم که همواره دشمن داریم و انقلاب تهدید می‌شود. نمی‌خواهم بگویم حتماً جنگی علیه ما راه خواهد افتاد؛ شکل خاصی از تهدید مورد نظرم نیست، اما آنچه می‌توانم در قلبم معتقد باشم، این است که تهدید علیه نظام جمهوری اسلامی که انقلاب را با خود دارد و از او جدا نشده است، همیشگی است.» «باید روزبه‌روز هوشیارتر شویم. البته دشمن با همه توشه و توان خود به میدان آمد، کاری از پیش نبرد، بعد از این هم به فضل الهی و به اذن الهی، دشمن کاری نخواهد کرد و نخواهد توانست بکند؛ اما این در صورتی است که ما هوشیار باشیم؛ ما بیدار باشیم. اگر دچار غفلت شدیم، اگر سرگرم مسائل کوچک شدیم، اگر در کنار مسائل روزمره خود از مسئله اصلی که حفظ کیان این ملت و حفظ کیان این نظام مقدس است، غافل شدیم، دشمن ممکن است ضربه بزند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۴/۰۴).

۳. مؤلفه سوم: لزوم آمادگی برای چالش‌ها و مقابله با تهدیدها

در قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران این وظیفه این‌گونه تبیین شده است: «نیروهای مسلح باید از چنان آمادگی‌ای برخوردار باشند که بتوانند با بهره‌گیری از تمامی امکانات جمهوری اسلامی ایران جرأت تعرض را از دشمنان آشکار و پنهان سلب کنند» (قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران، ماده ۶: قسمت ز).

وقتی دشمن مشخص، و ضرورت توجه و مقابله با آن تبیین شد، ضرورت آمادگی نیروهای مسلح به ویژه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان نهاد پیش‌قدم و پیش‌قراول برای دفاع از نظام و کیان جمهوری اسلامی ایران آشکار می‌شود. امام

خامنه‌ای (مدظله) می‌فرمایند: «امروز نظام اسلامی درگیر چالش‌هایی است. وجود چالش به معنای حرکت به سمت جلو و ابتکارهای روزافزون و نوبه‌نو است. وجود چالش، انسان‌های آگاه و بصیر و شجاع را نگران نمی‌کند. وجود چالش، انسان‌های متعهد را به نگاه به ظرفیت‌های موجود و احیاناً معطل مانده وادار می‌کند. این چالش‌ها بر اثر این است که در نظام جمهوری اسلامی، توان پیشرفت، توان استحکام، توان اقتدار روزافزون بسیار است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۳/۰۲/۳۱). امام متقیان امیرمؤمنان علی (ع) در خصوص جلوگیری از غافلگیری از غافلگیر شدن نظام در این حوزه کارگزاران و مردم کوفه را در خطبه ۲۶ چنین توصیه می‌نماید: «...فَخُذُوا لِلْحَرْبِ أَهْبَتَهَا وَ أَعِدُّوا لَهَا عُدَّتَهَا فَقَدْ شَبَّلَظَاهَا وَ عَلَا سَنَاهَا وَ اسْتَشْعِرُوا الصَّبْرَ فَإِنَّهُ أَدْعَى إِلَى النَّصْرِ». «برای جنگ آماده شوید و ساز و برگ نبرد مهیا دارید که آتش کارزار افروخته شده و شعله آن بالا گرفته است» (نهج البلاغه، خطبه ۲۶، فراز ۵).

نظر ویژه فرمانده کل قوا به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی درباره این مهم این گونه است: «سپاه همیشه باید به صورت یک نیروی حاضر آماده قوی انقلابی هوشیار، در اختیار این ملت بزرگ و این انقلاب باشد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۰۶/۲۹). فقدان این آمادگی در کلام گهربار آقا امیرالمؤمنین (ع) به عنوان ضعف در نیروهای مسلح یاد شده است و از آنجا که این شاخص با ویژگی پنهانی و رویکرد داخلی و خارجی داشتن، امنیت نظام را مختل می‌کند، حضرت این مهم را چنین هشدار می‌دهند: «...أَنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ وَالْأُخْرَى الْمُعَاهِدَةَ فَيَنْتَزِعُ حِلَّيَهَا وَ قَلْبَهَا وَ قَلَائِدَهَا وَ رُعْثَهَا فَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مُسْلِمَاتٍ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْأَمَا كَانَ بِهِمْ لَوْ مَا بَلَّ كَانَ بِهِ عِنْدِي جَدِيرًا فَيَا عَجَبًا عَجَبًا وَاللَّهِ». «شنیده‌ام که یکی از آنها بر زن مسلمانی داخل شده و دیگری بر زنی از اهل ذمه و خلخال، دست‌بند، گردن‌بند و گوشواره‌اش را ربوده‌اند ... اگر مرد مسلمانی پس از این رسوایی از اندوه بمیرد، نه تنها نباید ملامتش کرد، بلکه مرگ را سزاوارتر است...» (شیروانی، ۱۳۹۱، خطبه ۲۷، فراز ۷).

۴. مؤلفه چهارم: ایجاد امنیت داخلی

امنیت داخلی شامل حفظ ساختار حکومت، نهادهای حکومتی به ویژه نهادهای برقرارکننده نظم و امنیت داخلی، رهبران نظام و مجموعه مشترک ارزش‌ها، اصول، هنجارهای مشروعیت‌ساز قدرت، اصول و رویه‌های ثبات در حاکمیت، توانایی حفظ اقتدار و نظارت و اجرای قواعد و مقررات انتظام‌بخش است (بلندیان، ۱۳۸۶). مفهوم دقیق

امنیت داخلی تعریف زیر است: «سازمان حکومت و مناسبات درونی‌اش ضمن اطمینان از استمرار بقا، از تهدید و خطرهای بالفعل و قریب‌الوقوع مصون و نسبت به موجودیت خود احساس ناامنی و خطر نداشته باشد» (ره‌پیک و همکار، ۱۳۹۰). امام خامنه‌ای (مدظله) این مهم را این‌گونه بیان می‌فرماید: «مردم در نظام جمهوری اسلامی باید احساس کنند که جان و مال و فرزندان و ناموس و فکر و عقیده و سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی‌شان برخوردار از امنیت است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۲/۲۸). ایشان می‌فرمایند: «امنیت، یک مقوله اساسی است. امنیت اجتماعی، امنیت فردی، امنیت در همه محیط‌های زندگی، امنیت فکری و معنوی و روانی، همه اینها جزو انتظارات مردم است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۹/۰۷/۱۸). فرمانده کل قوا در دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی می‌فرماید: «جزو وظایف جمهوری اسلامی این است که در جامعه امنیت ایجاد کند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۴/۰۲/۰۶). توجه به نقش سازمان‌های امنیت‌بخش از جمله سپاه و نیروی انتظامی از دید تیزبین فرمانده کل قوا دور نمانده است: «آنچه من امروز می‌خواهم به شما جوانان عزیزمان عرض کنم، اهمیت نیروی انتظامی است. اهمیت کاری است که شما به آن همت گماشته‌اید. اهمیت نیروی انتظامی را باید در اهمیت امنیت اجتماعی دانست» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۶/۲۹). «امنیت، یک مقوله اساسی است. امنیت اجتماعی، امنیت فردی، امنیت در همه محیط‌های زندگی، امنیت فکری و معنوی و روانی، همه اینها جزو انتظارات مردم است. بخش مهمی از این وظیفه بر دوش نیروی انتظامی است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۹/۰۷/۱۸). «امنیت را در بخش عظیمی از زندگی و حیات اجتماعی و فردی مردم، نیروی انتظامی تأمین می‌کند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۸/۰۷/۱۷). در استناد به ماده یک اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مبارزه قانونی با عوامل و جریان‌هایی که درصدد خرابکاری و براندازی نظام جمهوری اسلامی یا اقدام علیه انقلاب اسلامی هستند، بر عهده این نهاد مقدس است (اساسنامه سپاه، ص ۲، ماده ۱). نقش سپاه در کنترل و مهار بحران‌های داخلی بسیار وسیع و گسترده است. حضور موفق سپاه در کردستان و اعاده امنیت پایدار در این منطقه حساس و استمرار این نقش تا به امروز، کنترل ناامنی در سیستان و بلوچستان و برقراری امنیت در جهت توسعه پایدار و محرومیت‌زدایی در این بخش وسیع کشور و استمرار این نقش حیاتی تا کنون (سلامی، ۱۳۸۵)، مهار فتنه ۸۸، که با جانفشانی پاسداران و بسیجیان به رهبری فرمانده معظم کل قوا صورت پذیرفت، به عنوان نقطه‌ای درخشان از فعالیت‌های سپاه در این حوزه است.

همان گونه که در ماده دوم اساسنامه سپاه این وظیفه این گونه تبیین شده است: «مبارزه قانونی با عواملی که با توسل به قوه قهریه در صدد نفی حاکمیت قوانین جمهوری اسلامی باشند» (اساسنامه سپاه، ص ۲، ماده ۲). نظر به ماده پنجم این اساسنامه، حفاظت از اماکن و شخصیت‌های سیاسی و مذهبی به عهده سپاه است (اساسنامه سپاه، ص ۳، ماده ۵). نقش منحصر به فرد سپاه در حفاظت از شخصیت‌های انقلاب و سرکوب گروهک‌های محارب مثال‌زدنی است. حفاظت از اماکن حساس انقلاب و حفاظت از رکن متین انقلاب اسلامی یعنی رهبری و ولایت امر مسلمین همگی نشان‌دهنده سهم این نهاد عظیم در برقراری امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران است (سلامی، ۱۳۸۵).

۵. مؤلفه پنجم: ایجاد امنیت سیاسی

رضا دوستدار مسائل و تهدیدهای حوزه سیاسی را این گونه بیان می‌کند: «اقدامات براندازی حکومت، شورش، منازعات داخلی، آشوب و تندروی‌های قومی- قبیله‌ای، تهدید زندگی و آزادی‌های شخصی» (دوستدار، ۱۳۹۰). امنیت سیاسی به معنی ثبات سیاسی و حفظ حکومت، موجودیت کشور و ملت، وحدت، انسجام و آشتی ملی و تعامل سازنده بین گروه‌ها و نخبگان سیاسی است (حافظ‌نیا، ۱۳۸۷: ۳۳۰). امام علی(ع) این بعد را در خطبه ۱۳۱ چنین توصیف می‌کنند: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فَيَسْلُطَانِ، وَ لَا التَّمَّاسُ شَيْءٌ مِنْ فَضُولِ الْحُطَامِ، وَ لَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعَالِمِ مِنْ دِينِكَ، وَ نَظْهِرِ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، فَيَأْمَنُ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ»: «بار خدایا، تو می‌دانی که آن کارها که از ما سر زد، نه برای هم‌چشمی بود و نه رقابت در قدرت و نه خواستیم از این دنیای ناچیز چیزی افزون به چنگ آوریم؛ بلکه می‌خواستیم نشانه‌های دین تو را که دگرگون شده بود، بازگردانیم و بلاد تو را اصلاح کنیم تا بندگان ستم‌دیده‌ات در امان مانند و آن حدود که مقرر داشته‌ای، جاری گردد» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۳۱، فراز ۲).

چنان که در محدوده نیروهای مسلح، اعم از نوع فرماندهی، نوع جنگیدن، نوع جنگ‌افزار و نوع سازماندهی باید ابتکار کرد، در عرصه دیپلماسی نیز می‌توان ابتکار به خرج داد و از آنجا که عرصه دیپلماسی با انواع شیطنت‌ها همراه است، پس هوشمندی نیز لازم است. برخورد مبتکرانه و هوشمندانه از روحیه انقلابی ناشی می‌شود که از آن به روحیه بسیجی، جوان، پیشرو و دارای اعتماد تعبیر می‌کنیم. پس سپاه باید در حفظ و ارتقای این روحیه در آحاد پرسنل خود و جامعه کوشا باشد.

۶. مؤلفه ششم: ایجاد امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی ناظر بر روند طبیعی و رو به رشد فرایندهای اقتصادی و نهادهای تولید، توزیع و مصرف، حیات فعال و بدون دغدغه بنگاه‌های اقتصادی، مالی، بانکی، سرمایه‌ای و بیمه‌ای در بخش‌های عمومی، دولتی و خصوصی، تعامل سازنده با سیستم اقتصادی بین‌المللی و روند فزاینده مبادلات و داد و ستد در بازار تجارت بین‌المللی و ... است (حافظنیا، ۱۳۸۵: ۳۳۱).

جلوه‌ای از امنیت اقتصادی را مولای متقیان در نامه ۲۵ به کارگزاران جمع‌آوری مالیات این‌گونه بیان می‌دارند: «پس آن‌گاه که به آبادی قبایل رسیدی، در کنار آب فرود آی و داخل خانه‌های مردم مشو. پس با آرامش و وقار به سوی آنان برو تا در میان آنان قرار گیری، به آنان سلام کن و از اظهار تحیت بخل موز. پس از آن به آنان بگو: ای بندگان خدا، مرا ولی خدا و خلیفه‌اش به سوی شما فرستاده است تا حق خدا را که در اموالتان است، بستانم. آیا در اموال شما حقی از خدا هست که آن را به نماینده‌اش بپردازید؟ اگر کسی گفت: نه، دیگر به او مراجعت مکن و اگر کسی پاسخ داد: آری، همراهش برو؛ اما نه اینکه او را برترسانی یا تهدید کنی یا او را به کار مشکلی مکلف سازی. هرچه از طلا یا نقره به تو داد، بستان و اگر دارای گوسفند یا شتر بود، بدون اذن او داخل آن مشو، چون که بیشتر آنها از آن او است و آن‌گاه که داخل شدی، همچون شخصی مسلط و سخت‌گیر رفتار مکن» (نهج‌البلاغه، نامه ۲۵).

مفهوم امنیت اقتصادی از دیدگاه ولی امر مسلمین جهان این‌گونه بیان شده است: «ما هم درباره امنیت اقتصادی در این کشور عزم راسخ داریم که باید طوری باشد که در این کشور کار اقتصادی- از هر نوعش- امکان‌پذیر باشد و کسانی که اراده این کار را دارند با امنیت بتوانند این کار را انجام دهند... امنیت اقتصادی یعنی اینکه انسان‌ها و آحاد مردم این کشور از هر قشری بخواهند کار اقتصادی بکنند؛ چه کار صنعتی چه کار کشاورزی، چه سرمایه‌گذاری، چه تجارت، بدانند که کسی مزاحم آنها نخواهد شد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۸/۰۶/۱۰). مسائل و تهدیدهای حوزه اقتصادی عبارت‌اند از: فقر، بیکاری، بی‌نظمی‌ها و نابسامانی‌های منبعث از اصلاحات ساختاری اقتصاد، اضطراب‌های ناشی از زیان‌های اقتصادی، ترس از تنزل، توان رقابت، وابستگی به کمک‌های خارجی، مسئولیت بدهی‌های سنگین، عدم کفایت انرژی و غذا و تهدید تحریم‌های اقتصادی (دوستدار، ۱۳۹۰).

۷. مؤلفه هفتم: ایجاد امنیت اجتماعی

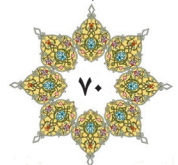
این بُعد را حضرت امیر(ع) در حکمت ۳۹۳ این‌گونه تبیین می‌نمایند: «مُقَارَبَةُ النَّاسِ فِي اخْلَاقِهِمْ اَمْنٌ مِنْ غَوَائِلِهِمْ»: «موافقت با مردم در خلق و خویشان سبب ایمنی از آسیب‌شان است» (نهج‌البلاغه، حکمت ۳۹۳). از دیدگاه امیرمؤمنان، یکی از ضرورت‌های تشکیل حکومت، برقراری امنیت اجتماعی است. آن حضرت در پاسخ به شعار نابخردانهٔ خوارج که می‌گفتند: «لا حکم الا لله» (فرمانی نیست جز فرمان خدا)، فرمودند: «... سخن حقی است که از آن اراده باطل شده است. آری درست است، فرمانی جز فرمان خدا نیست؛ ولی این افراد می‌گویند: زمامداری جز برای خدا نیست؛ در حالی که مردم به زمامداری نیازمندند، خواه نیکوکار باشد و خواه بدکار تا مؤمنان در سایه زمامداری‌اش به کار خویش مشغول و کافران هم بهره‌مند شوند و مردم در دوران حکومت او به زندگی بپردازند و به وسیله او اموال بیت‌المال جمع‌آوری شود و به کمک او با دشمنان مبارزه شود، جاده‌ها امن و امان گردد، حق ضعیفان از نیرومندان گرفته شود، نیکوکاران در رفاه و از دست بدکاران، مردم در امان باشند» (نهج‌البلاغه، خطبه ۴۰).

امام خامنه‌ای(مدظله) می‌فرمایند: «بزرگ‌ترین خصوصیت اجتماعی و نیاز یک جامعه، چند خصوصیت است. یکی از این چند خصوصیت، «امنیت» است. اگر امنیت نباشد، بسیاری از خیرات جامعه، از آن جامعه رخت خواهد بست. امنیت را در بخش عظیمی از زندگی و حیات اجتماعی و فردی مردم، نیروی انتظامی تأمین می‌کند. این را باید نعمتی از خدا متوجه به خود بدانید. هرکسی که در این نیرو و در این لباس خدمت می‌کند، باید احساس کند که این خدمت، یک نعمت و یک برکت الهی است؛ آن را قدر بدانند. قدر دانستن هم به این است که برای آن حقیقتاً از وجود خود مایه بگذارد» (امام خامنه‌ای(مدظله)، ۱۳۸۰/۰۷/۱۷).

مسائل و تهدیدهای حوزه امنیت اجتماعی عبارت است از: مصرف مواد مخدر، پیامدهای ناشی از مهاجرت‌های زیاد، بیماری‌های همه‌گیر، افت شدید معیارهای اخلاقی؛ مثلاً ایجاد فساد و فحشای فزاینده (دوستدار، ۱۳۹۰).

۸. مؤلفه هشتم: ایجاد امنیت و مقابله با تهدیدهای نظامی

امام علی(ع) در عهدنامه مالک اشتر درباره نقش نیروهای نظامی در استقرار امنیت فرمود: «اما سپاهیان و نیروهای مسلح با اذن پروردگار حافظان و پناهگاه رعیت،

زینت زمامداران، عزت و شوکت دین و راه‌های امنیت هستند. قوام رعیت جز توسط این گروه ممکن نیست» (نهج البلاغه، نامه ۵۳، فراز ۱). فرمانده معظم کل قوا در این باره می‌فرماید: «کارآمدترین روش استکبار، ضربه نظامی است. آن وقتی که قدرت‌ها می‌خواهند قدرت‌نمایی‌شان را نشان بدهند، به ضربه نظامی متوسل می‌شوند. آن وقتی که نتوانند چنین کنند، راه‌های بلندمدت را پیش می‌گیرند؛ اما می‌دانند که همیشه روش‌های بلندمدت و تدریجی، بعد از یأس از روش‌های کوتاه‌مدت و فوری است. در کوتاه‌مدت که نتوانستند کاری بکنند، مجبورند سراغ مسائل مدت‌طلب بروند. بنابراین، بایستی نیروهای مسلح، قوی و آماده باشند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۱۰/۲۲). «شما چه سپاهی و چه ارتشی هرکدام باید همه آمادگی‌های لازم، آمادگی علمی، عملی، فرماندهی و مدیریتی؛ آمادگی تجهیزاتی و پشتیبانی و آمادگی انضباطی را برای خودتان فراهم کنید» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۸/۰۲/۱۸).

«نیروی زمینی سپاه» یکی از قدرت‌های صاحب سبک در منطقه غرب آسیا و حتی در جهان است. انجام رزمایش‌های متعدد در داخل کشور، حضور مؤثر در جبهه‌های مقاومت علیه استکبار جهانی در کشورهای عراق و سوریه، حفاظت بخش وسیعی از مرزهای گسترده جمهوری اسلامی ایران و ... از اقدامات درخشان این نیرو است.

«نیروی مقاومت بسیج» توانسته است برای مقابله با تهدید نرم دشمن با تشکیل حلقه‌های صالحین، در مقابله با تهدیدهای نیمه‌سخت با تشکیل گردان‌های امام علی (ع) و در حوزه سخت با تشکیل گردان‌های امام حسین (ع) نقش خود را برای تحقق این بعد از امنیت ملی ایفا نماید.

نقش برجسته «نیروی قدس سپاه» در جهت تقویت جبهه مقاومت در کشورهای مختلف اعم از عراق، سوریه، یمن و ... نقشی انکارناپذیر است. این نیرو دارای برد و گستره عملیاتی وسیعی است که آن را قادر می‌سازد به سرعت ورای مرزها واکنش نشان دهد. این نیرو قادر به انجام مأموریت در هر نقطه از جهان است و در همه جا حضور دارد.

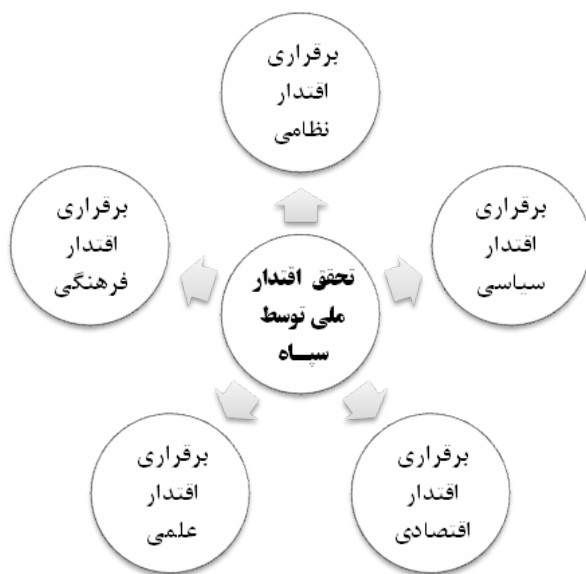
«نیروی هوافضای سپاه» توانسته است این بعد از امنیت ملی را در راستای یک دفاع هوایی قاطع تأمین کند. دستگیری و انهدام پهپادهای متعدد متجاوز، ساخت پهپادهای عملیاتی به کمک مهندسی معکوس از روی نمونه‌های دستگیرشده، تولید موشک‌های بُرد کوتاه، میان‌بُرد و دوربُرد ساخت داخل، شاهد این مدعاست.

«نیروی دریایی سپاه»، با توجه به سیاست‌گذاری کلان در بخش دفاعی با تدبیر

مقام معظم فرمانده کل قوا، وظیفه حراست از خلیج فارس را بر عهده دارد. با استفاده از تکنیک‌ها و تاکتیک‌های رزم ناهمطراز، به کارگیری قایق‌های تندرو، موشک‌های ضدکشتی، مین‌های دریایی و... توانسته نقش خود را در تحقق این مهم به خوبی ایفا کند. پرسنل خدوم این نیرو با هوشیاری توانستند با تکیه بر کمک لایزال الهی، تفنگ‌داران آمریکایی را در لحظه، دستگیر کنند و باعث فرو ریختن بیش از پیش هیمنه پوشالی آمریکایی‌ها گردند و طراز سطح این بعد از امنیت ملی را ارتقا دهند.

۴. سؤال دوم: منشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تحقق اقتدار ملی و اقتدار دربرگیرنده چه مؤلفه‌هایی است؟

مدل مفهومی ۴- مدل مفهومی منشور سپاه برای تحقق اقتدار ملی

۱. کسب اقتدار نظامی به عنوان اولین مؤلفه

«امنیت در یک کشور... یکی از پایه‌های ارکان اصلی پیشرفت و قوام و سربلندی کشور است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۵/۰۶/۲۹). «اقتدار نظامی برای ملت و کشور ایران یکی از اهداف بزرگ محسوب می‌گردد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۵/۰۶/۲۹). «در یک مجموعه نظامی اقتدار ملی با کارایی نظامی، رشد خلاقیت، جوانمردی، شجاعت و ... خود را نشان می‌دهد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۵/۰۳/۰۳). «اگر کشوری نتواند اقتدار خود را

در عرصه سازندگی نیروهای مسلح نشان دهد، دیگر سازندگی‌های او زیر سؤال خواهد رفت و مورد تردید قرار خواهد گرفت؛ زیرا آن که از موجودیت، کیفیت، پیشرفت و سازندگی دفاع می‌کند، نیروهای مسلح است...» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۱/۲۸).

بر اساس زیربناها و ریشه‌های اسلامی، مهم‌ترین وجوهی که مؤلفه‌های شکل‌گیری اقتدار در نظام جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شوند و حوزه دفاعی-امنیتی را دربرمی‌گیرند، فرهنگ مجاهدت، مقاومت و شهادت است که مبتنی بر فرهنگ عاشورا و با پیروی از الگوهای کربلا و در هیئت نهاد و مکتب بسیج مفهوم یافته است (رشیدزاده، ۱۳۸۸). «مسئولین گوناگون از جمله خود سپاه، جلوی نفوذ امنیتی دشمن را با کمال قدرت ان شاء الله می‌گیرند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۶/۲۹). امام خامنه‌ای در خصوص وظایف سپاه در این زمینه می‌فرماید: «انقلاب محتاج حراست است و حفاظت از همه جهات از جمله حراست مادی و مسلح، به عهده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹). نهاد مقدس سپاه با افزایش آمادگی نظامی، دفاعی، توسعه دانش نظامی از پایین‌ترین سطح رزمی یعنی گردان‌های رزم، پشتیبانی رزم و پشتیبانی خدمات رزم تا بالاترین سطوح فرماندهی یعنی فرماندهی نیرو و بالاتر می‌تواند همچنان به عنوان اقتدارآفرین نظامی با تکیه بر رهنمودهای مقام معظم فرمانده کل قوا پیش‌تاز این عرصه باشد.

۲. کسب اقتدار سیاسی به عنوان دومین مؤلفه

پاسخ ولی امر مسلمین جهان در پاسخ به پرسش اقتدار سیاسی چیست؟ می‌فرماید: «اقتدار سیاسی این است که کشور و دولت بتوانند در میدان سیاست در دنیا حضور فعال داشته باشند؛ به آنها تحمیل سیاسی نشود، کسی نتواند به آنها زور بگوید؛ کسی نتواند در اوضاع سیاسی آنها دخالت کند؛ کسی نتواند در اوضاع داخلی کشور آنها انگشت ایذا دراز کند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۲/۰۱). ایشان همچنین می‌فرمایند: «اقتدار سیاسی این است که ملت، پشتیبان دولت و تصمیم‌های مسئولان کشور باشد. این گوشه‌ای از اقتدار سیاسی است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۲/۰۱). «امروز نفوذ و اقتدار سیاسی روی سه پایه استوار است: اول ثروت و امکانات پولی و مالی؛ دوم، توانایی‌های علمی و تکنولوژیکی؛ سومی‌اش، قطعاً توانایی‌های خبری و سلطه خبری است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۱۲/۲۱).

نظر به فرمایشات مقام معظم فرمانده کل قوا، یکی از ابعاد اقتدار ملی کسب اقتدار سیاسی است که سپاه به عنوان مرجع امنیت‌بخش، اثرگذاری فراوانی در این صحنه دارد که با کسب و افزایش بصیرت سیاسی پرسنل خود، تقویت و استمرار ارتباط بسیجیان با هادیان سیاسی و انتقال معارف سیاسی از بسیجیان به آحاد مردم تحقیق و توسعه پژوهش‌های رفتارشناسی استکبار و سایر اقدامات از این دست می‌تواند به خوبی ایفای نقش کند.

۳. کسب اقتدار اقتصادی به عنوان سومین مؤلفه

«دشمن می‌داند که شرط سرمایه‌گذاری و ایجاد ثروت، امنیت است و نمی‌خواهند سرمایه‌گذاری و ایجاد ثروت در این منطقه انجام بگیرد، لذا سعی خواهند کرد با امنیت مقابله کنند. سعی می‌کنند امنیت را بر هم بزنند. البته من به شما می‌گویم که همه نیروهای مؤمن و وفادار به جمهوری اسلامی به کمک همین مردم و شما جوانان (پاسداران جوان) با عوامل ناامنی به شدت برخورد خواهند کرد و هرگونه مجال ناامنی را به لطف الهی از آنها خواهند گرفت» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۸/۰۲/۲۶). «ما باید از لحاظ اقتصادی هم خودمان را به طور کامل از زیر نفوذ قدرت‌ها خارج کنیم؛ یعنی ملت ما باید بتواند بنا بر تشخیص و مصلحت خود، آن صنعت و کالا و متاعی را که احتیاج دارد، در داخل کشور و با استفاده از منابع و امکانات موجود تولید کند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۹/۰۱). «در زمینه‌های اقتصادی، چشم‌های بینای مسئولین اقتصادی باید باز باشد و مواظب باشند که دشمنان نفوذ اقتصادی پیدا نکنند؛ چون نفوذ دشمن پایه اقتصاد محکم را متزلزل می‌کند. آن جاهایی که نفوذ اقتصادی کردند، آنجاهایی که توانستند خودشان را بر اقتصاد کشورها و ملت‌ها مثل یک بختکی سوار بکنند، پدر آن کشورها در آمد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۱/۰۶/۲۴). وظیفه سپاه در خصوص این مؤلفه علاوه بر تلاش در کسب اقتدار اقتصادی با تکیه بر تاکتیک اقتصاد مقاومتی، مقابله با نفوذ دشمن در عرصه‌های اقتصادی است.

۴. کسب اقتدار علمی به عنوان چهارمین مؤلفه

«از مهم‌ترین کارها عبارت است از مسئله علم و فناوری. این در کشور لازم است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۰۷/۱۴). امام خامنه‌ای (مدظله) در پیام نوروزی ابتدای سال ۱۳۸۷ می‌فرمایند: «علاج ملت ایران در کسب اقتدار است. این اقتدار فقط به معنای

اقتدار نظامی نیست؛ باید اقتدار علمی، اقتدار اقتصادی، به دست آوردن قدرت اخلاقی و اجتماعی و بالاتر از هم اینها اقتدار معنوی و روحی که از اتکال به خداوند متعال برای یک ملت حاصل می‌شود هم کسب کنیم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۷/۰۱/۰۱). ایشان انتظار خود از سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در این خصوص را این‌گونه بیان می‌فرمایند: «ما بایستی راه جدیدی باز کنیم. راه جدید این است که یک ملتی با دارا بودن علم و اقتدار علمی، که همه چیز را به دنبال خودش می‌آورد، انگیزه‌های الهی و ارزش‌های الهی و اخلاق الهی را در دنیا علم کند و پرچمش را برافرازد. این آن توقعی است که من از سپاه دارم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۰۷/۱۴). سپاه پاسداران با برطرف کردن انتظارات فرمانده معظم کل قوا در کسب اقتدار علمی می‌تواند با استفاده از ظرفیت عظیم خود، نقش مؤثری در تحقق اقتدار در این حوزه داشته باشد.

۵. کسب اقتدار فرهنگی به عنوان پنجمین مؤلفه

نگرش حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) به مقوله فرهنگ نگرش زیربنایی و تأثیرگذار است: «این وابستگی سرمنشأ همه وابستگی‌هایی است که ما داریم. اگر ما وابستگی فرهنگی داشته باشیم، دنبالش وابستگی اقتصادی هم هست، وابستگی اجتماعی هم هست؛ سیاسی هم هست، همه اینها هست» (صحیفه نور، ج ۱۵: ۲۴۳). فرمانده کل قوا در این باره می‌فرمایند: «امروز ملت ایران به آن رتبه‌ای از اقتدار رسیده که خطرپذیری دشمنان خود را بسیار بالا برده، جرأت نمی‌کنند به این ملت تهاجم نظامی کنند؛ می‌دانند سرکوب خواهند شد؛ می‌دانند که این ملت مقاوم است... دشمن به آن نقاطی متوجه می‌شود که پشتوانه استقامت ملی ماست. دشمن وحدت ملی ما را ایمان دینی عمیق ما را هدف قرار می‌دهد. روحیه صبر و استقامت مردان و زنان ما را هدف قرار می‌دهد. این تهاجم از تهاجم نظامی سخت‌تر است (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۸/۰۲/۲۲).

برای کسب اقتدار در حوزه فرهنگی از دیدگاه فرمانده کل قوا، حفاظت از مرزهای فکری امری ضروری است: «من از همه خواهش می‌کنم با هوشیاری کامل مرزهای فکری و روحی را حراست کنید. نگذارید دشمن مثل موریانه به جان پایه‌های فکری و اعتقادی و ایمانی مردم بیفتد و آنها را دچار رخنه کند. این مهم است. همه وظیفه داریم مرزهای ایمانی و مرزهای روحی خودمان را حفظ کنیم» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۸/۰۲/۲۲). ایشان یکی دیگر از راه‌های کسب اقتدار در این حوزه را چنین بیان

می‌کنند: «الان یک کارزار فکری و فرهنگی و سیاسی در جریان است. هرکس بتواند بر این صحنه کارزار تسلط پیدا کند، خبرها را بفهمد، احاطه ذهنی داشته باشد و یک نگاه به صحنه بیندازد برایش مسلم خواهد شد که الان دشمن از طرق فرهنگی بیشترین فشار خود را می‌آورد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۲/۱۲). ایشان در ادامه بیان راهکارهای کسب و حفظ اقتدار می‌فرمایند: «نبرد فرهنگی را با مقابله به مثل می‌شود پاسخ داد. کار فرهنگی و هجوم فرهنگی را با تفنگ نمی‌شود جواب داد. تفنگ او، قلم است. این را می‌گویم تا... احساس کنید که امروز، سرباز این قضیه شماست و بدانید که چگونه دفاع خواهید کرد و چه کاری انجام خواهید داد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۰۲/۱۲). «در نبرد فرهنگی باید مثل جنگ نظامی، چشم‌ها را باز کرد و صحنه را شناخت. در جنگ نظامی هم، هر طرفی که بدون شناسایی و دیده‌بانی و بدون دانستن وضعیت دشمن، چشمش را ببندد، سرش را پایین بیندازد و جلو برود، شکست خواهد خورد. در جنگ فرهنگی هم همین طور است. اگر ندانید که دشمن کار می‌کند یا از آن که می‌داند فرمان نبرید، از فرمانده فرهنگی دستور نگیرید یا او از نیروی شما استفاده نکند و مانور و سازماندهی درست انجام ندهد، پشت سرش شکست است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۰۲/۱۲). نهاد مقدس سپاه با استفاده از راهکارهای یادشده در فرمایشات فرمانده کل قوا، با استفاده از ظرفیت نیروی مقاومت بسیج که بیشترین ارتباط را با مردم دارد، ضمن در دست گرفتن و مراقبت از فضای فکری و روحی کشور، این حجم گسترده از حملات دشمن را خنثی و نقش مؤثری در کسب اقتدار علمی ایفا کند.

نتیجه‌گیری

نظر به اینکه مطلب مهم در هر پژوهش علمی این است که کار تحقیقی باید همیشه با اجتهاد و اظهار نظر توأم باشد و محقق در پایان کار براساس مطالعات انجام‌شده به طور قاطع نظر خود را درباره موضوع اعلام دارد تا به گسترش دامنه معرفتی علم و یافته‌های موجود کمک کند که در غیر این صورت، تحقیق ارزش علمی و اعتبار علمی زیادی نخواهد داشت... همین فرایند از طریق تازه‌آفرینی تحقیقات علمی باعث غنی شدن و تقویت ادبیات یک حوزه علمی می‌شود، در یک حرکت جمعی هماهنگ قلمرو معرفتی انسان را افزایش و توسعه می‌دهد، علم و فناوری را دائماً تکامل می‌بخشد و گسترش می‌دهد (حافظ‌نیا، ۱۳۸۹: ۲۲۱). پژوهشگر بر این باور است که با نهادینه

شدن منشور فوق ظرفیت‌های پنج‌گانه‌ای به شرح زیر برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل می‌گیرد:

الف) ظرفیت‌سازی^۱ برای مقابله با تهدیدهای سخت^۲

نظر به مؤلفه یکم در تحقق امنیت ملی مبنی بر دشمن‌شناسی که فرمانده عزیز کل قوا می‌فرمایند: «مقاصد بسیار خطرناکی برای ملت ایران دارند، آنها دنبال کارهای خودشان هستند؛ اما ما باید کار دشمن را بشناسیم. ولو هیچ اقدامی هم در مقابل دشمن نخواهیم بکنیم، باید بدانیم دشمن چه کار می‌کند. ما نباید اجازه دهیم که دشمن نسبت به کشور ایران و ملت و مسئولان آن، هرکاری که می‌خواهد، در زمینه تبلیغات بکند و ما همین‌طور سکوت کنیم! اینکه نمی‌شود. لازم است اهداف و مقاصد دشمن شناخته شود» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۶/۱۰/۲۶). همچنین با عنایت به مؤلفه هشتم نقش سپاه در کسب امنیت ملی، در خصوص آمادگی مقابله نظامی با دشمنان که فرمانده معظم کل قوا می‌فرمایند: «آمادگی نیروهای مسلح باید طوری باشد که گویا فردا جنگ خواهد بود. باید دائم بیدار باشند. امیر المؤمنین (ع) می‌فرمایند: مرد جنگ خواب ندارد. اگر شما خوابیدید، معلوم نیست دشمنی هم که پشت سنگرش نشسته تا بر سر شما بتازد، در خواب باشد. باید بیدار باشید. ممکن است ما هیچ جنگی نداشته باشیم، اما حضور و آمادگی نیروهای مسلح، یکی از موجبات جنگ نداشتن است. این را بدانید که سستی نیروهای مسلح، دشمن را به جنگ‌افروزی تشویق می‌کند. استحکام و ایستادگی و نظم و آمادگی و ابتکار و پا به رکاب و کمر بسته اهداف عالی بودن شما، دشمنی را که قصد جنگ دارد، در قصدش مردّد می‌کند. پس باید آماده باشید» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۴/۰۱/۳۰). همچنین «مأموریت اصلی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی عبارت از دفاع مسلحانه از انقلاب و نظام جمهوری اسلامی است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۸/۲۹). از این رو «تنها نیرویی که قادر است از انقلاب و نظام جمهوری اسلامی، انقلابی دفاع کند، فقط سپاه است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹). بدین ترتیب بهترین ظرفیت برای مقابله با تهدیدهای سخت دشمن برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل خواهد گرفت.

ب) ظرفیت‌سازی برای مقابله با تهدیدهای نیمه‌سخت

نظر به مؤلفه‌های کسب امنیت اقتصادی و برقراری اقتدار اقتصادی، در خصوص این فرمایش فرمانده کل قوا که می‌فرمایند «آنچه برای نیروهای مسلح، چه سپاه، چه ارتش و چه نیروهای انتظامی مهم است، این احساس است که آنها مدافعان امنیت ملی این کشورند. در عرصه‌های گوناگون، این امنیت با وظایف مختلف، میان سازمان‌های گوناگون تقسیم شده است. امنیت بسیار مقوله مهمی است و بدون امنیت یک کشور در همه عرصه‌ها و صحنه‌های فعالیت و تلاش، دچار مشکل است؛ در مقوله علم، در مقوله پیشرفت‌های اقتصادی، در مقوله مسائل معیشتی و شهروندی، در مقوله سازندگی کشور، در همه مقولاتی که می‌تواند افتخارات بزرگ ملی را برای یک کشور به ارمغان بیاورد، پیش‌نیاز اصلی و اساسی عبارت است از امنیت. این امنیت را نیروهای مسلح تأمین می‌کنند» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۴/۰۲/۱۵). از این رو بهترین ظرفیت برای مقابله با تهدیدهای نیمه‌سخت دشمن برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل خواهد گرفت.

ج) ظرفیت‌سازی برای مقابله با تهدیدهای نرم^۱

نظر به مؤلفه کسب اقتدار فرهنگی، همان‌گونه که ولی امر مسلمین جهان می‌فرمایند: «نبرد فرهنگی را با مقابله به مثل می‌شود پاسخ داد. کار فرهنگی و هجوم فرهنگی را با تفنگ نمی‌شود جواب داد. تفنگ او، قلم است. این را می‌گوییم تا ... احساس کنید که امروز، سرباز این قضیه شماست و بدانید که چگونه دفاع خواهید کرد و چه کاری انجام خواهید داد» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۶۹/۰۲/۱۲). بهترین ظرفیت برای مقابله با تهدیدهای نرم دشمن برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل خواهد گرفت.

د) ظرفیت‌سازی برای عمق‌بخشی داخلی

نظر به مؤلفه‌های چهارم در کسب امنیت ملی، امام خامنه‌ای (مدظله) این مهم را این‌گونه بیان می‌فرمایند: «مردم در نظام جمهوری اسلامی باید احساس کنند که جان و مال و فرزندان و ناموس و فکر و عقیده و سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی‌شان برخوردار از امنیت است» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۰/۰۲/۲۸). نظر به اینکه «امنیت، یک مقوله اساسی است، امنیت اجتماعی، امنیت فردی، امنیت در همه محیط‌های زندگی،

امنیت فکری و معنوی و روانی، همه اینها جزو انتظارات مردم است، بخش مهمی از این وظیفه بر دوش شماسست» (امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۷۹/۰۷/۱۸)، بهترین ظرفیت جهت عمق‌بخشی داخلی برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل خواهد گرفت.

هـ) ظرفیت‌سازی برای عمق‌بخشی خارجی

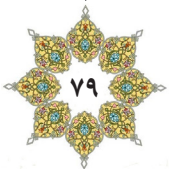
نظر به مؤلفه ایجاد امنیت سیاسی، امام علی (ع) در خطبه ۱۳۱ چنین توصیف می‌کنند: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فَيَسْلُطَانِ، وَلَا التِّمَاسَ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ، وَ لَكِنْ لِنَرَدَّ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَ نُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ»: «بار خدایا، تو می‌دانی که آن کارها که از ما سر زد، نه برای هم‌چشمی بود و نه رقابت در قدرت و نه خواستیم از این دنیای ناچیز چیزی افزون به چنگ آوریم؛ بلکه می‌خواستیم نشانه‌های دین تو را که دگرگون شده بود، بازگردانیم و بلاد تو را اصلاح کنیم تا بندگان ستم‌دیده‌ات در امان مانند و آن حدود که مقرر داشته‌ای، جاری گردد» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۳۱، فراز ۲). نظر به نقش مؤثر سپاه در نبرد در مناطق مختلف جهان و حمایت از محورهای مقاومت در سراسر جهان، بهترین ظرفیت جهت عمق‌بخشی خارجی برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکل خواهد گرفت.

پیشنهادهای

نظر به اینکه «به طور کلی تدوین گزارش تحقیق آخرین مرحله فرایند پژوهشی به شمار نمی‌رود؛ زیرا اغلب پژوهش‌های علوم رفتاری به منظور هدف‌های بنیادی و کاربردی در زمینه‌های مختلف انجام می‌شود، اگر پژوهشگر نتواند نظرها و نتایج تحقیق خود را به صورت روش و قابل فهم بیان کند، به کار علمی وی لطمه خواهد خورد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۷: ۱۵). در خصوص موضع فوق پیشنهادهایی در سه سطح ارائه می‌شود:

الف) سطح پژوهشی

- کارگروهی متشکل از متخصصین حوزه و دانشگاه در راستای نهادینه کردن اصول منشور تلاش و فعالیت کنند.

- همایش ملی با همکاری مراکز علمی و تحقیقاتی در راستای تشریح و تبیین اصول فوق برگزار شود.

- مؤلفین متعهد و متخصص در این خصوص اقدام به تألیف آثار علمی کنند.

ب) سطح آموزشی

مراکز آموزشی (دانشگاه و حوزه) بخشی از منابع درسی را به این امر اختصاص دهند.

ج) سطح اجرایی

- نهادهای فوق در سطوح مختلف سازمان‌ها با در نظر گرفتن ویژگی‌های هر سطح؛

- نوسازی معنوی در مفاهیم فرهنگ سازمانی بر مبنای اصول منشور.

منابع فارسی

- الهی قمشه‌ای، محمد مهدی (۱۳۷۶)، ترجمه قرآن کریم، انتشارات لقای قم.
- اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۶۱)، تهران: تبلیغات و انتشارات سپاه.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۵)، کالبدشکافی تهدید، تهران: نشر دافوس.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱)، امنیت، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- امام خمینی (ره)، روح‌الله (۱۳۶۹)، صحیفه نور، ج ۱۴، ۱۵، ۱۷، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار.

- امین، سید محمدحسین (۱۴۰۶ هـ. ق)، اعیان الشیعه، بیروت: انتشارات دارالتعارف.
- انزوایی نژاد، رضا (۱۳۷۳)، فرهنگ لغت عربی، مشهد: انتشارات آستان قدس.
- بی‌بابر، دیویس و استیوچن (۱۳۷۹)، عناوین ساده و واقعیت‌های پیچیده امنیت ملی، ترجمه مرکز مطالعات راهبردی، تهران.

- بشیریه، حسن (۱۳۸۲)، آموزش دانش سیاسی، تهران: انتشارات نگاه معاصر.
- بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها، هراس‌ها، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- بوزان، باری (۱۳۷۸)، مشکل امنیت ملی در جهان سوم، ترجمه مرکز مطالعات راهبردی، تهران.

- تمیمی، عبدالواحدین (۱۳۶۶)، غررالحکم و دررالحکم، قم: دفتر تبلیغات.

- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چ ۱۷، تهران: انتشارات سمت.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چ ۵، تهران: انتشارات سمت.
- حشمت زاده، سلامی، هاشمی و حافظ نیا (۱۳۸۰)، «جمع‌بندی میزگرد»، تهران: فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، نشر دافوس.
- خان احمدی، اسماعیل و سید مصطفی مدنی (۱۳۹۲ الف)، «منشور فرماندهی کارآمد از منظر نهج‌البلاغه»، تهران: فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت اسلامی، دانشگاه امام حسین (ع)، س ۲۱، ش ۲.
- خان احمدی، اسماعیل (۱۳۹۱ ب)، «امنیت پایدار در نظام سیاسی اسلام از منظر نهج‌البلاغه»، تهران: فصلنامه علمی- پژوهشی آفاق امنیت، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، ش ۱۵.
- خوش‌فر، غلامرضا (۱۳۷۸)، «نقش امنیت در تحقق قانون‌گرایی در جامعه»، تهران: فصلنامه اطلاعات سیاسی- اقتصادی، ش ۱۴۳.
- دوستدار، رضا (۱۳۹۰)، نقش و کارکرد نیروهای مسلح در تحقق امنیت ملی پایدار در چشم‌انداز ۱۴۰۴.
- دشتی، محمد (۱۳۸۳)، ترجمه نهج‌البلاغه، تهران: قم معاصر.
- دری نجف آبادی، قربانعلی (۱۳۸۵)، «نگاهی گذرا به امنیت از منظر امیرالمؤمنین (ع)»، فصلنامه حکومت اسلامی، س ۵، ش ۴.
- دولاح، عبدالصمد (۱۳۸۶)، «نقش استان بوشهر در امنیت ملی ایران»، نشریه بیرمی.
- روشندل، جلیل (۱۳۷۴)، امنیت ملی و نظام بین‌المللی، تهران: انتشارات سمت.
- روشندل، جلیل (۱۳۸۷)، امنیت ملی و نظام بین‌المللی، تهران: انتشارات سمت.
- سایت دفتر حفظ و نشر آثار امام خامنه‌ای (مدظله) به نشانی www.leader.ir.
- سبحانی، فر، محمدجواد (۱۳۸۳)، «جزوه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی امنیت ملی، تهران: نشر دافوس.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۸۳)، اطلاعات رزمی، تهران: معاونت آموزش نرسا.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۷۶)، اصول و قواعد اساسی رزم، تهران: دانشگاه امام حسین (ع)، معاونت آموزش.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۷۸)، اطلاعات عملیات، تهران: دانشگاه امام حسین (ع)، انتشارات معاونت آموزش.
- سرمد، زهره و همکاران (۱۳۷۷)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: انتشارات سمت.

- سلامی، حسین (۱۳۸۹)، فرماندهی و رهبری نظامی، تهران: مرکز چاپ سپاه.
 - فیض الاسلام، سید علی نقی (۱۳۶۵ هـ.ش)، شرح نهج البلاغه، قم: انتشارات فقیه.
 - قمی، عباس (۱۳۸۴)، مفاتیح الجنان، ترجمه کمره‌ای، مشهد: انتشارات آستان قدس.
 - عبدالله خانی، علی (۱۳۸۲)، تهدیدات و امنیت ملی، تهران: انتشارات مؤسسه ابرار.
 - عقیدتی سیاسی ناجا (۱۳۸۵)، نگرشی بر تحولات سیاسی، تهران: انتشارات سازمان چاپ و نشر عس ناجا.

- عمید، حسن (۱۳۷۷)، فرهنگ فارسی، ج ۱۱، تهران: چاپخانه سپهر.
 - ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه مرکز مطالعات راهبردی، تهران.
 - مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳)، بحار الانوار، بیروت: انتشارات دار الحیاء.
 - مصاحب، غلامحسین (۱۳۸۰)، فرهنگ لغت، تهران: انتشارات امیر کبیر.
 - مرادیان، محسن (۱۳۸۵)، راهنمایی جمع‌آوری اطلاعات راهبردی، تهران: انتشارات مرکز آموزش شهید صیاد شیرازی.
 - معتمد، عزت‌الله (۱۳۸۷)، باورها و رفتارهای متعالی، گیلان: اداره ارشاد اسلامی.
 - معین، محمد (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی، تهران: امیر کبیر.
 - گرج، میلز (۱۳۸۸)، دستور کار امنیتی در قرن بیست و یکم، ترجمه ن. نوریان، تهران: دانشگاه امام حسین(ع).
 - نوروزی خیابانی، مهدی (۱۳۷۴)، فرهنگ اصطلاحات سیاسی، تهران: نشر نی.
 - هومن، حیدر علی (۱۳۶۸)، اطلاعات جمعیت، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی.

منابع لاتین

- Luthans, Jeseoph (1969), From A Litlerer, organizatio
- Jobolonsky D.(2004), "why is strategy difficult" US Army War College New York
- Wolfers, Arnold (1962), Discord and Collabroation: Essays On International Polotics, Baltimore: The johns Hopkins press.

